

UTDRAG FRA DEN LEKSIKRYPTISKE ENCYKLOPEDI

Speking av kjødet, en, utdatert term. Se asketisme.

Spem-filosofi, se spam-filosofi

Spengleri, et, det å bedrive spenglersk virksomhet; det å agere (på lignende vis) som Spengler; det å lettferdig profetere en tings undergang. En betegnelse introdusert av den tyske filosofen Theodor W. Adorno (1903-1969) i hans «Was bedeutet: Aufarbeitung der Vergangenheit» (*Gesammelte Schriften, Band 10-2*, Frankfurt a.M.: Suhrkamp, 1977). Oswald Spengler (* 29. mai 1880 i Blankenburg, Hartz; † 8. mai 1936 i München), hvis navn betegnelsen er konstruert fra, var en tysk historiefilosof, kulturhistoriker og politisk forfatter, som for ettertiden først og fremst er kjent for sitt kontroversielle og heftig debatterte verk *Vesterlandets undergang* (*Der Untergang des Abendlandes*). Verkets to deler kom ut i henholdsvis 1918 og 1922. I dette sitt hovedverk utmaler Spengler med store strøk og grov pensel sin *historiemorfologi*, ifølge hvilken sivilisasjoner utvikler seg syklisk fra en vekstperiode til en forfallsperiode, analogt med organismer. Spenglers tanker må sies å ha «matchet» stemningen etter første verdenskrig svært godt, og hans verk fikk vid utbredelse i litterære kretser. Han regnes som mestertanker i den «konservative revolusjonen» i tiden etter første verdenskrig i Tyskland, og har den tvilsomme ære av å betraktes som en åndelig grunnbereder for nasjonalsosialismen, en bevegelse han i begynnelsen støttet, men som han senere tok avstand fra på grunn deres raseteori. Selv om Spenglers selektive valg av «data», hans tendensiøse sammenkoblinger og bruk av egenfabrikerte slutningsregler rettmessig har brakt ham akademisk i miskreditt, så er ikke Adorno utelukkende kritisk til Spengler. Adorno berømmer Spengler for at hans kulturfyσιognomikk har blikk for «systemet»s innvirken og pregning av det enkelte, men beklager at han trekker dette så langt at enkeltmomentene i en kultur gjøres totalt avhengige og bestemte av utpregningen av kulturen (eller sivilisasjonen) som sådan. På denne måten spiller Spengler ifølge Adorno fyσιognomikken ut mot kausaliteten, og de enkelte konkrete og skarpt differensierte avhengighetene som er i spill i enkeltmenneskers liv forsvinner ut av syne. (jf. *Gesammelte Schriften, Band 10-1*, Frankfurt a.M.: Suhrkamp, 1977, s. 59) Det er altså fatalismen som følger av at Spengler tenker totalt kategoristyrte på et så abstrakt nivå, samt Spenglers vitenskapelige dillettantisme som Adorno distanserer seg fra når han i «Was bedeutet: Aufarbeitung der Vergangenheit», etter en lengre beskrivelse av individualitetsoppgivelsen og konformismepresset i etterkrigstidens Tyskland, advarer:: «Misforstå ikke mine fragmentariske og ofte rapsodiske anmerkninger som *spengleri*[...]» (GS, B. 10-1, 1977, s. 567) Det er riktignok dystert det Adorno forteller, men han vil ikke la det bli forstått som en fatalistisk undergangshistorie.

Spioni|sme, en (fra den indoeuropeiske roten spek-, å observere, via germansk derivativ speh-ōn-, betrakter, til gammelitaliensk spione, spion), livsstil som vurderer spionasje som den høyeste form for menneskelig aktivitet. (Forveksles iblant med agentologi, se denne.) Termen brukes gjerne nedsettende om det å lete etter motivasjonen for f.eks. et filosofisk eller litterært verk i forfatterens biografiske detaljer, ofte særlig i de av romantisk, familier eller annen sterkt følelsesmessig art.